

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

**სონის მუნიციპალიტეტში
საჯარო მმართველობის რეფორმის
გატარების პროცესში
მოსახლეობის საქმიანობათა შეფასების
ანგარიში**

პროექტი

„გურიის, იმერეთისა და რაჭა-ლეჩხუმის
სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების
საერთო ფორუმი სახელმწიფო მმართველობის რეფორმის
საგზაო რუკის მონიტორინგისთვის“

2020

შინაარსი

შესავალი -----	3
კვლევის მიზანი და მეთოდოლოგია -----	3
ძირითადი ინფორმაცია -----	4
ადგილობრივი მართვის გამჭვირვალობა -----	4
ადგილობრივი მომსახურების ეფექტიანობა -----	10
ადგილობრივი მონაწილეობის საკითხი (ინკლუზიურობა) -----	14
დასკვნა -----	17
რეკომენდაციები -----	18

ანგარიში მოამზადა
ემა კამკიამ

ფონდი „სოხუმის“ კონსულტანტი
ადგილობრივი თვითმმართველობის საკითხებში

*პუბლიკაცია შექმნილია ევროკავშირის მხარდაჭერით.
მის შინაარსზე სრულად პასუხისმგებელია
კულტურულ-ჰუმანიტარული ფონდი „სოხუმი“ და,
შესაძლოა, რომ იგი არ გამოხატავდეს ევროკავშირის შეხედულებებს.*

შესავალი

საქართველო ევროკავშირთან ინტეგრაციის გზაზე ფუნდამენტურ ცვლილებებს ახორციელებს. „საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმების“ ხელმოწერის შემდეგ ქვეყანაში საჯარო მმართველობის სიღრმისეული რეფორმა დაიწყო, რომლის შედეგად უკვე სერიოზული მიღწევები არსებობს ღია, გამჭვირვალე, ანგარიშვალდებული მმართველობის, მოქალაქეთა უკეთესი მომსახურების კუთხით.

რეფორმის უმნიშვნელოვანეს ნაწილს წარმოადგენს ადგილობრივი თვითმმართველობის მიმართულებით მიმდინარე მუშაობა. 2019-2020 წლის სამოქმედო გეგმაში (PAR) თვითმმართველობასთან დაკავშირებით ორი ძირითადი ამოცანა დაისახა: ა) თვითმმართველობის გაძლიერების მიზნით ადგილობრივი ხელისუფლების უფლებამოსილებების გაფართოება; ბ) ადგილობრივ თვითმმართველობებში ელექტრონული სერვისების ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესების მიზნით მუნიციპალიტეტებში ელექტრონული სერვისების ეტაპობრივი განვითარება და გაუმჯობესება.

ქვეყანაში დიდი ხანია მიდის დისკუსია თვითმმართველობის უფლებამოსილებების გაფართოების (სოციალური მუშაობის დეცენტრალიზაცია, უფლებამოსილებების გამიჯვნა რიგ ცენტრალურ რგოლებთან, უკვე არსებული უფლებამოსილებების შესრულებაში ხელშეწყობა) და, პარალელურად, მისი თანმდევი რისკების (ადგილობრივი ხელისუფლების არასაკმარისი კომპეტენცია, უკვე არსებული უფლებამოსილებების გამოყენების სუსტი მექანიზმები და სხვა) თაობაზე.

სადღეისოდ, ადგილობრივ დონეზე უკვე დანერგილია ელექტრონული მომსახურების მოდულები (მიდის მზადება 2021 წლისთვის დანარჩენი მოდულების გასათვალისწინებლად). ერთი მხრივ, სადავო არაა ელექტრონული მომსახურების სიკეთე - ბიუროკრატიული პროცესების გამარტივება, კომფორტულობა, გამჭვირვალობა, მეორე მხრივ - სახეზეა მისი არასაკმარისი ეფექტიანობა მომსახურების ხელმისაწვდომობის კუთხით არსებული პრობლემების გამო. ეს ხელს უშლის მოქალაქეებს სერვისების დაუბრკოლებელ მიღებაში და განაპირობებს მათ არასაკმარის ჩართულობას ადგილობრივ მართვაში.

კვლევის მიზანი და მეთოდოლოგია

კულტურულ-ჰუმანიტარული ფონდი „სოხუმი“ მეწარმე ქალთა ფონდთან და იმერეთის მეცნიერთა კავშირ „სპექტრთან“ პარტნიორობით ახორციელებს პროექტს „გურიის, იმერეთისა და რაჭა-ლეჩხუმის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების საერთო ფორუმი საჯარო მმართველობის რეფორმის საგზაო რუკის მონიტორინგის მიზნით“ (პროექტი მხარდაჭერილია ევროკავშირის მიერ). პროექტი მიზნად ისახავს ადგილობრივ დონეზე საჯარო მმართველობის რეფორმის გატარების ხელშეწყობას.

წინამდებარე კვლევის მიზანია ხონის მუნიციპალიტეტის მოქალაქეთა საჭიროებების შესწავლა ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ გაწეული მომსახურების ეფექტიანობის, გამჭვირვალობის და ინკლუზიურობის კუთხით, მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ინფორმაციების მოპოვება და რეკომენდაციების შემუშავება ადგილობრივი მომსახურების გაუმჯობესებისათვის. კვლევა განახორციელა ხონის მუნიციპალიტეტის სამოქალაქო საზოგადოების ორმა ორგანიზაციამ - განათლებისა და განვითარების ცენტრი „ედელვასის“ და ხონის დევნილთა საინიციატივო ჯგუფი.

კვლევის მეთოდოლოგია: კვლევა ჩატარდა რაოდენობრივი და თვისებრივი მეთოდოლოგიით. კვლევის პირველ ეტაპზე შემუშავდა კვლევის ინსტრუმენტი, რომლის ინდიკატორები შეთანხმდა პროექტის პარტნიორებთან.

მონაცემთა ინტერპრეტაციისთვის გამოყენებული იყო ტრიანგულაციური მიდგომა, რომლის შედეგად, თვისებრივი და რაოდენობრივი ინფორმაციის შეჯერებით, გამოიკვეთა კვლევის ძირითადი მიგნებები.

რესპონდენტთა შერჩევა მოხდა კლასტერული და კვოტური შერჩევის პრინციპით, მოქალაქეთა განსხვავებული დემოგრაფიული პროფილით. კვლევის გენერალური ერთობლიობა - ხონის მუნიციპალიტეტის მოქალაქეები. კვლევაში ჩართული იყო სულ 180 პირი. კვლევა რეპრეზენტაბელურია და დასაშვებია მონაცემთა განზოგადება. კვლევის ჩატარების დრო - 2020 წლის მარტი-აპრილი-მაისი.

კვლევას ჰქონდა გარკვეული შეზღუდვები კოვიდ-19 პანდემიის გამო.

საკვანძო სიტყვები: ხონის მუნიციპალიტეტი. ელექტრონული მომსახურება. საჯარო მმართველობის რეფორმა. ადგილობრივი საჭიროებები. მოქალაქეთა ჩართულობა.

ძირითადი ინფორმაცია

რაოდენობრივ კვლევაში ჩართული იყო 150 ადამიანი: 94 ქალი - (63%) და 56 კაცი (37%). თვისებრივ კვლევაში კი - 30 რესპონდენტი: 17 ქალი და 13 კაცი. მთლიანად კვლევაში მონაწილეობა მიიღო 180-მა რესპონდენტმა - მათ შორის იყო 111 ქალი და 69 კაცი.

პირისპირ ინტერვიუს მეთოდით გამოიკითხა 150 რესპონდენტი; ჩატარდა 4 სიღრმისეული ინტერვიუ ადგილობრივ ექსპერტთან და 4 ფოკუს-ჯგუფის დისკუსია ადგილობრივ სოციალურ ჯგუფებთან.

რაოდენობრივი კვლევის რესპონდენტებში იყვნენ განსაკუთრებული სტატუსის მქონე მოქალაქეები: სოციალურად დაუცველი - 24%; იძულებით გადაადგილებული პირი - 19%; მრავალშვილიანი მშობელი - 5%; შშმ პირი - 11%; მარტოხელა დედა - 8%; (დანარჩენი 34% - განსაკუთრებული სტატუსის გარეშე). რესპონდენტთა ასაკი - 18-დან 77 წლამდე; 18-34 წწ. - 37%; 35-64 წწ - 46%.

თვისებრივი კვლევის სამიზნე ჯგუფები იყვნენ მარტოხელა და მრავალშვილიანი, სოციალურად დაუცველი ქალები, მცირე მეწარმეები, საბიუჯეტო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, ახალგაზრდები, შშმ პირები ან მათი ოჯახის წევრები, იძულებით გადაადგილებული პირები, ხონის ქალთა კლუბის წევრები.

რაოდენობრივი კვლევის რესპონდენტთა სამუშაო სტატუსი (ძირითადი საქმიანობა): უმუშევარი - 40%; საჯარო მოხელე/სახელმწიფოს მიერ დაქირავებული პირი - 8%; პენსიონერი - 11%; თვითდასაქმებული (მეწარმე, მეურნე) - 32%; საბიუჯეტო ორგანიზაცია - 4%; სტუდენტი/მოსწავლე - 4%. რაოდენობრივი კვლევის მონაცემებით, 100 ლარზე ნაკლები შემოსავალი დააფიქსირა გამოკითხულთა 17%-მა. რესპონდენტთა 50%-ის ოჯახის საშუალო შემოსავალი, ძირითადად, 101-დან 500 ლარამდე.

ადგილობრივი მართვის გამჭვირვალობა

კვლევის ორივე - რაოდენობრივ და თვისებრივ კომპონენტში მოხდა თვითმმართველობის საქმიანობის შეფასება მოქალაქეთათვის მომსახურების მიწოდების გამჭვირვალობის კუთხით. კვლევის ინსტრუმენტში მოცემული კითხვების საშუალებით, რესპონდენტებმა გამოხატეს დამოკიდებულება საჯარო მმართველობის რეფორმის მიმდინარეობის საკითხისადმი: კვლევის ადგილობრივი ექსპერტების აზრით, თვითმმართველობა

ინსტიტუციურად იმდენად რთული წყობაა, რომ თუ გვინდა გამოწვევებს ვუპასუხოთ, რეფორმა, ცვლილებები ყოველთვის უნდა განხორციელდეს. „ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმა - ეს არის პასუხი იმ საჭიროებებზე, რომლებიც კონკრეტული ტერიტორიული ერთეულის მოსახლეობას აწუხებს. რეფორმა ყოველთვის ებმის განვითარებას. მიმდინარე პროცესები ერთმნიშვნელოვნად პოზიტიურია“ - ა(ა)იპ მოსწავლე-ახალგაზრდობის ცენტრის დირექტორი.

„გამჭვირვალობის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია შიდა ელექტრონული სისტემების გამართვა. ჩვენ ვიცით, რომ ხონის მუნიციპალიტეტში მერიის სამსახურები გადასულია ელექტრონული მართვის სისტემებზე, როგორცაა, მაგალითად, ერთიანი სახაზინო სისტემა, რაც ფინანსებს უკავშირდება; საქმისწარმოების ერთიანი ელექტრონული სისტემა და ა. შ. ეს ძალიან კარგია. როცა ეფექტური მუშაობის პრინციპები დანერგულია აღმასრულებელ სტრუქტურებში, ეს, თავისთავად, დადებით გავლენას ახდენს მოსახლეობაზე“ - საკრებულოს წევრი.

„მისასალმებელია, რადგან ნებისმიერი რეფორმა განახლებას და არსებულის უკეთესობისკენ შეცვლას გულისხმობს. რამდენად აისახება ეს თვითმმართველობაზე და როდის იქნება თვალშისაცემი - ამას მომავალი გვიჩვენებს“ - ა(ა)იპ „ნაბიჯი ხონის“ ხელმძღვანელი.

ერთმნიშვნელოვნად დადებითი შეფასების მიუხედავად, ითქვა, რომ სამუშაო ჯერ კიდევ ბევრია. ჯერ კიდევ იქნება დასანერგი ახალი მოდულები. ამისთვის კი საჭიროა დრო და კომპეტენტური სპეციალისტების ჩართვა. ეს ყველაფერი კი მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მუნიციპალიტეტის მხრიდან მოქალაქეებისთვის მომსახურების გაწევას.

„მომსახურების მიწოდებას რაც შეეხება, ვფიქრობ, რომ თანდათან უმჯობესდება ანგარიშვალდებულების, საჯაროობის მხრივაც, მოსახლეობისთვის ეფექტური ხდება იმ გამოწვევების და ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია, რაც ხორციელდება მუნიციპალიტეტში, ამიტომ ვფიქრობ, რომ მნიშვნელოვანი მიღწევები გვაქვს საჯარო მართველობის რეფორმასთან დაკავშირებით“ - საჯარო სექტორი, იურისტი.

რესპონდენტებმა პასუხი გასცეს კითხვას - რამდენად ხელმისაწვდომია მომსახურების მიღება:

„ელექტრონული სერვისები მოქალაქისთვის ხელმისაწვდომი არ არის - რიგი მიზეზების გამო: მას ამის შესახებ არ აქვს ინფორმაცია, ან აქვს ინფორმაცია და არ ფლობს შესაბამის ტექნიკას, ან კომპიუტერული ტექნიკა აქვს და არ აქვს სათანადო ცოდნა. შესაბამისად, ის რაც შეეძინა მოსახლეობისათვის, საკმარისად ხელმისაწვდომი არ არის“ - ა(ა)იპ „ნაბიჯი ხონის“ ხელმძღვანელი.

„უკეთესი სისტემა სადღეისოდ არ არსებობს, რაც შეეხება ინფორმაციის განთავსებას, ეს ხდება და მოსახლეობისთვისაც ხელმისაწვდომია, მაგრამ რამდენად იყენებს ამ ინფორმაციას და ეცნობა მოსახლეობა, ეს სხვა საკითხია“ - საკრებულოს წევრი.

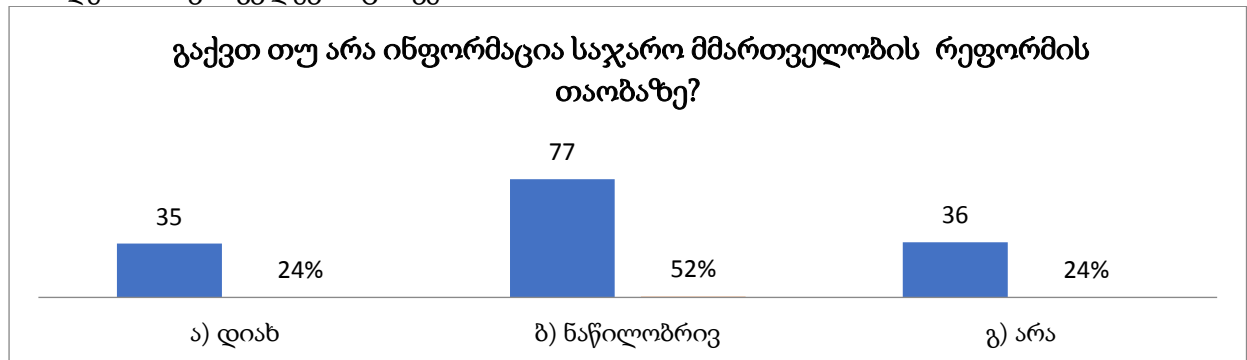
ფოკუს-ჯგუფის დისკუსიის სამიზნე ჯგუფებმა ისაუბრეს, რამდენად აქვთ ინფორმაცია საჯარო მმართველობის რეფორმაზე, საიდან ფლობენ ინფორმაციას, როგორია მათი შეფასებები. როგორც ირკვევა, უმეტესობას ნაკლებად სმენია რეფორმის თაობაზე. ძირითადად, ინფორმაცია აქვთ ტელევიზიიდან, საჯარო შეხვედრებიდან. შედარებით მეტი ინფორმირებულობის ხარისხი აჩვენეს ქალთა კლუბის წევრებმა, რომელთაც ფრაგმენტულად, მაგრამ ჰქონიათ შეხება თემასთან: „მაქვს ინფორმაცია, ადამიანები საუბრობენ, ტელევიზიითაც მესმის ხშირად“; „ჩვენი შეხვედრებიდან გამომდინარე, მეტ-ნაკლებად მაქვს ინფორმაცია რეფორმის შესახებ“ - ქალთა კლუბის წევრები.

„ნაკლებად ვარ ინფორმირებული, კარგი იქნება, თუ მეტად განავრცობენ და გაავრცელებენ, ისე - მივესალმები ცვლილებებს... ამის შესახებ, ძირითადად, ტელევიზიით გამოივა“ - პედაგოგი ქალი.

„მაქვს ინფორმაცია, რომ ადგილობრივ ხელისუფლებას ცენტრალური ხელისუფლებიდან მეტი უფლებები უნდა გადმოეცეს“ - დიასახლისი. „დიახ, ტელევიზიისა და [მუნიციპალიტეტის] ფეისბუქგვერდის საშუალებით ამის შესახებ მსმენია, მაგრამ დეტალურად არ გავცნობივარ საკითხს“ - სოციალური მუშაკი. გამოითქვა მოსაზრებები -

როგორ უნდა მოხდეს თემის პოპულარიზაცია: „გავრცელება კარგია პირდაპირი კომუნიკაციით“; „კარგი იქნება, მეტი ინფორმირებულობა ტელევიზიით“; „სჯობს ინტერნეტ-საშუალებებით მეტად აქტიურად იქნეს გავრცელებული“.

მოქალაქეების ინფორმირებულობის ხარისხი საჯარო მმართველობის რეფორმის თაობაზე რაოდენობრივმა კვლევამაც აჩვენა:

რეფორმის შესახებ ინფორმაცია ტელევიზიიდან აქვს რესპონდენტთა 37%-ს; არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისგან - 17%-ს; სახელისუფლო სტრუქტურების წარმომადგენლებთან შეხვედრებზე მოისმინა 20%-მა; მუნიციპალიტეტის ფეისბუქ/ვებგვერდიდან - 17%-მა (წყარო ვერ დაასახელა 9%-მა). რაოდენობრივი კვლევის მონაწილეთა 47%-ს მიაჩნია, რომ რეფორმა გააუმჯობესებს მოქალაქეთა მომსახურების ხარისხს; 33% მიიჩნევს, რომ ნაკლებად გააუმჯობესებს; 9%-ის აზრით - ვერ გააუმჯობესებს. პასუხის გაცემა გაუჭირდა 11%-ს.

კვლევის კითხვებით გამოიკვეთა, ხელმისაწვდომია თუ არა მოქალაქეებისთვის ონლაინ განცხადებები ვაკანსიებზე ან სხვა საჯარო ინფორმაცია, მაგ., ინფორმაცია მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის/ქონების შესახებ, ადმინისტრაციული ხარჯების ან შესყიდვების შესახებ. კვლევის ადგილობრივი ექსპერტების აზრით, ვაკანსიებზე ხელმისაწვდომობა არსებობს, თუმცა მოსახლეობისათვის უკეთესი ფორმის შეთავაზებაც შეიძლებოდა. „გარდა იმისა, რომ ქვეყნდება ვებგვერდზე, შეიძლებოდა მერიის და მუნიციპალიტეტის გვერდებზე, ფეისბუქგვერდზე გამოქვეყნებულიყო ვაკანსიები, უფრო მეტი წვდომა ექნებოდა ადგილობრივ მოსახლეობას“ - **საკრებულოს წევრი.**

„<https://www.hr.ge/> მეშვეობით ცხადდება მუნიციპალიტეტში კონკრეტული ვაკანსიების შესახებ ინფორმაცია და ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია, მიიღოს დეტალური ინფორმაცია, სადაც მითითებულია პასუხისმგებელი პირის ტელეფონის ნომერიც. წვდომასთან დაკავშირებით არანაირი პრობლემა არ ექნება“ - **საჯარო სექტორი, იურისტი.**

გამოიკვეთა მოსაზრება, რომ ინფორმაცია ბიუჯეტის ფორმირების შესახებ მხოლოდ მცირე ნაწილისათვის არის ხელმისაწვდომი. ეს უფრო მოქალაქეთა აქტიურ ჯგუფებს ეხება. მაგალითად - მერთან არსებულ სამოქალაქო საბჭოს და მის წევრებს, ქალთა კლუბის წევრებს. „ამჟამად თვითონ მუნიციპალიტეტმა არ იცის, რა ქონებას ფლობს. ამისთვის შექმნილია შესაბამისი კომისია, 2016 წელს რიგი სამუშაოები შესრულდა, მხედველობაში მაქვს ინვენტარიზაცია მთელ ქონებაზე. ეს სამუშაო დროულად უნდა დასრულდეს“ - **საკრებულოს წევრი.**

„სამსახურებისა და აიპების აქტივობების შესახებ საკმაოდ დეტალური და მრავალფეროვანი ინფორმაციის განთავსება ხდება. საკმაოდ ეფექტური ფორმაა ელექტრონული ფოსტის khonismeria@yahoo.com საშუალებით კომუნიკაციის დამყარება. მოსახლეობისათვის ეს მოსახერხებელია, რადგან ფიზიკური გადაადგილების გარეშე შეუძლიათ მიმართონ თვითმმართველობას და მიიღონ მისგან პასუხები“ - **ა(ა)იპ მოსწავლე-ახალგაზრდობის ცენტრის დირექტორი.**

„ძირითადი ინფორმაციის განთავსება ხდება მერიის ფეისბუქგვერდზე, თავსდება ინფორმაციები, სიახლეები. ბიუჯეტზე და ქონებაზე კი ნაკლებად არის ინფორმაცია“ - **მეწარმე კაცი.**

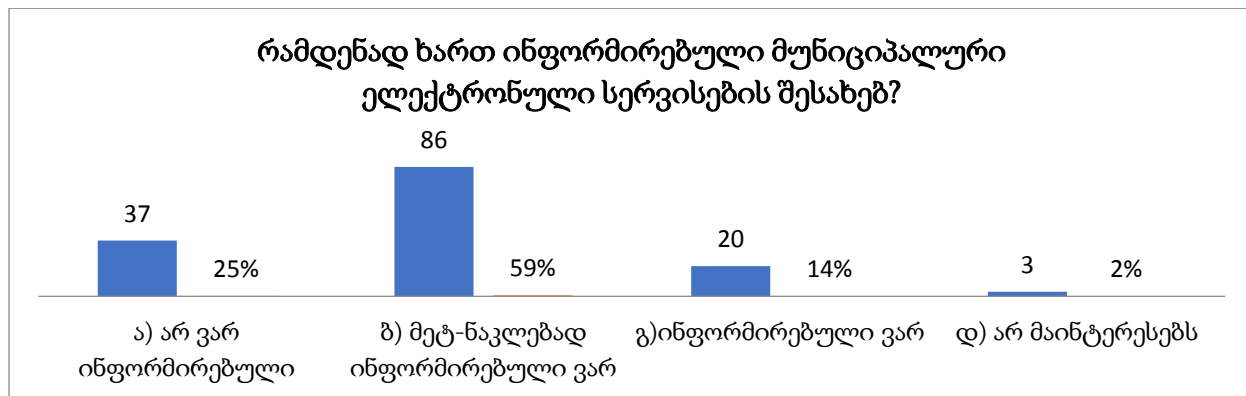
„ძირითადად, სოციალურ და ინფრასტრუქტურულ პროგრამებზე არის განთავსებული მერიის და საკრებულოს ფეისბუქგვერდებზე ინფორმაცია“ - **თემის აქტივისტი.**

„ნაკლებია ინფორმაციის მოწოდება აღნიშნული საშუალებებით, ძირითადად, მიმდინარე აქტივობებზე გვაქვს ინფორმაცია, ისიც ფეისბუქგვერდით“ - **პედაგოგი ქალი.**

მოქალაქეთა ნაწილი თვლის, რომ მოწოდებული ინფორმაცია უფრო ზოგადია: „ინფორმაციას ვეცნობით, თუმცა დეტალურად, მით უმეტეს, ვაკანსიებზე - ვერა“ - **იგპ ახალგაზრდა.**

კვლევის ადგილობრივმა ექსპერტებმა უპასუხეს კითხვებს, რამდენად კარგად ხდება მოსახლეობის ინფორმირება ელექტრონული მომსახურების გამოყენების გზების და ფორმების შესახებ; ძირითადად, როგორ ხდება მოსახლეობისთვის ამ ინფორმაციის მიწოდება; რამდენად ხელმისაწვდომია ინფორმირების ეს ფორმები. კვლევის ექსპერტების პოზიციებით, ელექტრონული მართვა უფრო ეფექტურია თვითმმართველობის შიდა საქმიანობის რეგულირებისთვის. მოქალაქეების მხრიდან მათი გამოყენება არ არის საკმარისი და საჭიროებს სათანადო ღონისძიებებს. საჭიროა მიზეზების ანალიზი და გამოწვევების საპასუხო სტრატეგია: „ჩემი გადასახედიდან ვთვლი, რომ თვითმმართველობა მმართველობის ელექტრონულ ფორმებს ძალიან ეფექტურად იყენებს შიდა სტრუქტურული მოხმარებისთვის, რადგან მას აქვს ამის გამოყენების ადამიანური და ტექნიკური რესურსი. მოსახლეობა კი ამას ეფექტურად ვერ იყენებს და ამას მხოლოდ ერთი მიზეზი არ აქვს. ისე - არ შეიძლება ცალსახად ვთქვათ, რომ მოსახლეობას მუნიციპალიტეტის ელექტრონული მომსახურების ფორმების შესახებ ინფორმაცია არ აქვს“ - **ა(ა)იპ მოსწავლე-ახალგაზრდობის ცენტრის დირექტორი.**

რაოდენობრივი კვლევის შედეგებით, მოქალაქეების უმეტესობა „მეტ-ნაკლებად ინფორმირებულია“ (59%) მუნიციპალური ელექტრონული სერვისების შესახებ. მათი 25% აცხადებს, რომ არ არის ინფორმირებული.

ინფორმაცია ელექტრონული სერვისების შესახებ მიიღეს - შესაბამისი მუნიციპალიტეტის ვებგვერდიდან/ფეისბუქგვერდიდან (37%); არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისგან (25%); ხელისუფლების წარმომადგენლებთან შეხვედრაზე (10%); ტელევიზიიდან (10%); სხვა - მეზობელი, ოჯახის წევრი, პრესა (17%).

კვლევის შედეგების ანალიზით ცხადი ხდება, რამდენად გაამართლა თვითმმართველ ერთეულებში დანერგილმა ელექტრონული მართვის სისტემებმა. ფოკუს-ჯგუფის მონაწილეების უმეტესობა ვერ იძლევა პასუხს კითხვაზე. მიზეზი არის ის, რომ ისინი არ იცნობენ მომსახურებას, ან მასზე ხელი არ მიუწვდებათ.

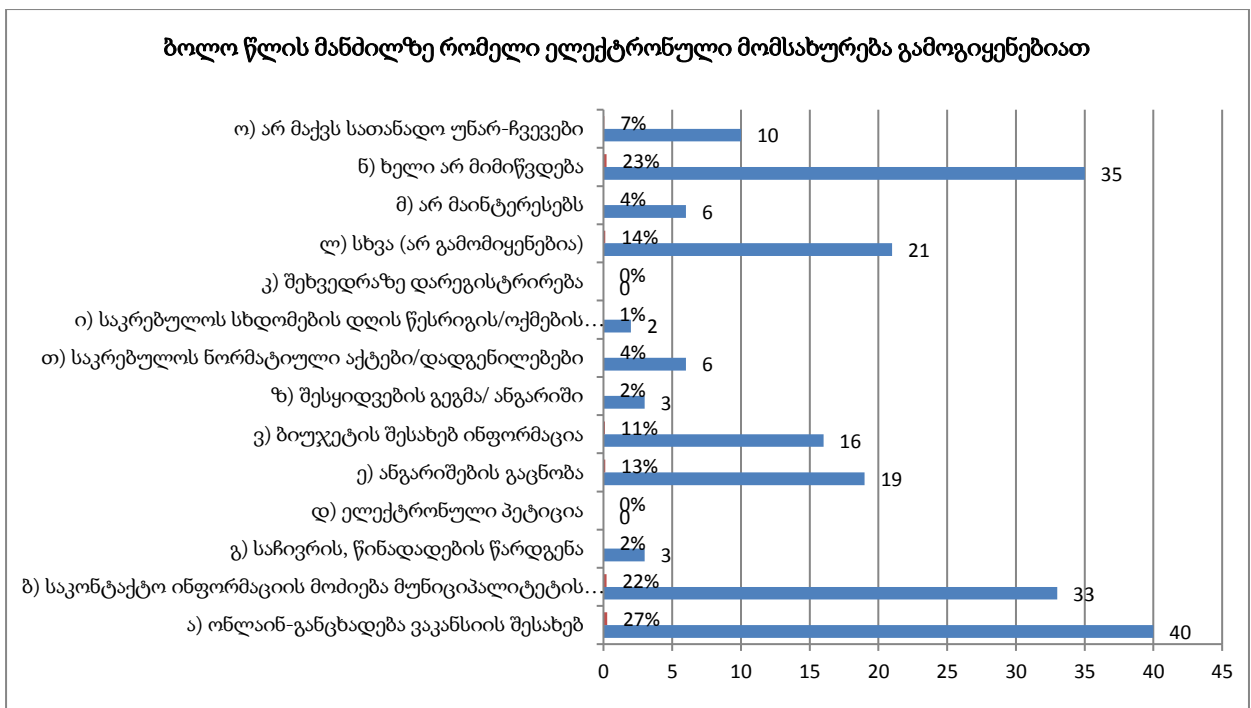
ის, ვინც იყენებს ელექტრონულ მომსახურებას, აღიარებს, რომ ელექტრონული სერვისების დანერგვამ ძალიან მოქნილი გახადა ურთიერთობა სახელმწიფო სტრუქტურებსა და მოსახლეობას შორის. მათი შეფასებით, მომსახურება მიიღეს უფრო მარტივად და ახასიათებენ ელექტრონულ მომსახურებას, როგორც კომფორტულს და მოსახერხებელს: „*გამომიყენებია,*

მიმდინარეობს მერიის სოციალური ქსელის მეშვეობით, მესაჭიროებოდა საბუთებთან დაკავშირებით კონსულტაცია, იყო მოსახერხებელი და კომფორტული“ - ქალი, თემის აქტივისტი. „რა თქმა უნდა, მოსახერხებელია, მეტი დრო და ენერჯია იზოგება. მაქვს ინფორმაცია და ვიყენებ ინტენსიურად“ - ქალი, საბიუჯეტო ორგანიზაციის თანამშრომელი.

ფოკუს-ჯგუფის დისკუსიებით გამოიკვეთა, რომ მოქალაქეები, ძირითადად, არ იცნობენ ელექტრონული მომსახურების სახეებს. „ნაკლებად ვიყენებ ელექტრონულ სერვისებს ინფორმაციის მისაღებად. ვკითხულობ გაზეთ „ხონს“ და მთელი კვირის ამბებს ვგებულობ“ - პენსიონერი ქალი.

ფოკუს-ჯგუფის დისკუსიების მონაწილეების ინფორმაციით, ისინი ყველაზე ხშირად სოციალური ქსელებით სარგებლობენ: „აქტიურად ვადევნებ თვალს ფეისბუქგვერდს და ვიყენებ ელექტრონულ ფოსტას“ - ქალთა კლუბის წევრი. „მუდმივად ვადევნებ თვალს ფეისბუქისა და ვებგვერდის მუშაობას და ვეცნობი სიახლეებს“ - სოციალური მუშაკი.

რაოდენობრივი კვლევით გამოვლინდა, ბოლო ერთი წლის განმავლობაში რომელი ელექტრონული მომსახურება მიიღეს რესპონდენტებმა:

როგორც დიაგრამაზე ჩანს, მათი რაოდენობა, ვისაც არ გამოუყენებია სერვისი (არ აინტერესებს, ხელი არ მიუწვდება, არ აქვს სათანადო უნარ-ჩვევები), მთლიანობაში შეადგენს თითქმის ნახევარს (48%). ყველაზე მოთხოვნად ინფორმაციას წარმოადგენს ვაკანსიების თაობაზე განცხადებები (27%) და საკონტაქტო ინფორმაციის მოძიება (22%).

რაოდენობრივი კვლევის რესპონდენტებმაც გასცეს პასუხი კითხვას, რომელ ელექტრონულ სერვისებს იყენებენ ადგილობრივი მომსახურების მისაღებად: ყველაზე ხშირად დასახელებული იყო მერიის ფეისბუქგვერდი (26%) და მუნიციპალიტეტის ოფიციალური ვებგვერდი (21%), ნაკლებად - საკრებულოს ფეისბუქგვერდი (6%). www.my.gov.ge - მოქალაქის პორტალი დასახელება გამოკითხულთა 6%-მა. არ არის პოპულარული სამხარეო ადმინისტრაციის ვებგვერდი (1%). აქაც საკმაოდ დიდი იყო მათი რაოდენობა, ვინც აირჩია პასუხი „არც ერთი“ (38%).

კვლევის ექსპერტებმა გაგვიზიარეს საკუთარი ხედვა, რამდენად კარგად ხდება მოსახლეობის ინფორმირება ელექტრონული მომსახურების გამოყენების გზების და ფორმების შესახებ და

რა ხელისშემშლელი ფაქტორებია მომსახურების მიღებაში. მათი აზრით, მოქალაქეთა ინფორმირება ხდება, მაგრამ მნიშვნელოვანია ამ კუთხით მუშაობის გაძლიერება და ხელისუფლების ყველა რგოლის ჩართვა. გარდა ამისა, მოქალაქეებს ხელს უშლით არასაკმარისი ინტერნეტიზაცია. არის სოფლები, სადაც ინტერნეტი არ არის ხელმისაწვდომი. ანგარიშგასაწევი ფაქტორია მოქალაქეთა სოციალური მდგომარეობა: მათ დიდ ნაწილს არ აქვს სათანადო ტექნიკური ბაზა, არ შეუძლიათ ინტერნეტის პაკეტის შეძენა, ამასთან ერთად - ნაკლებად აქვთ სათანადო უნარები.

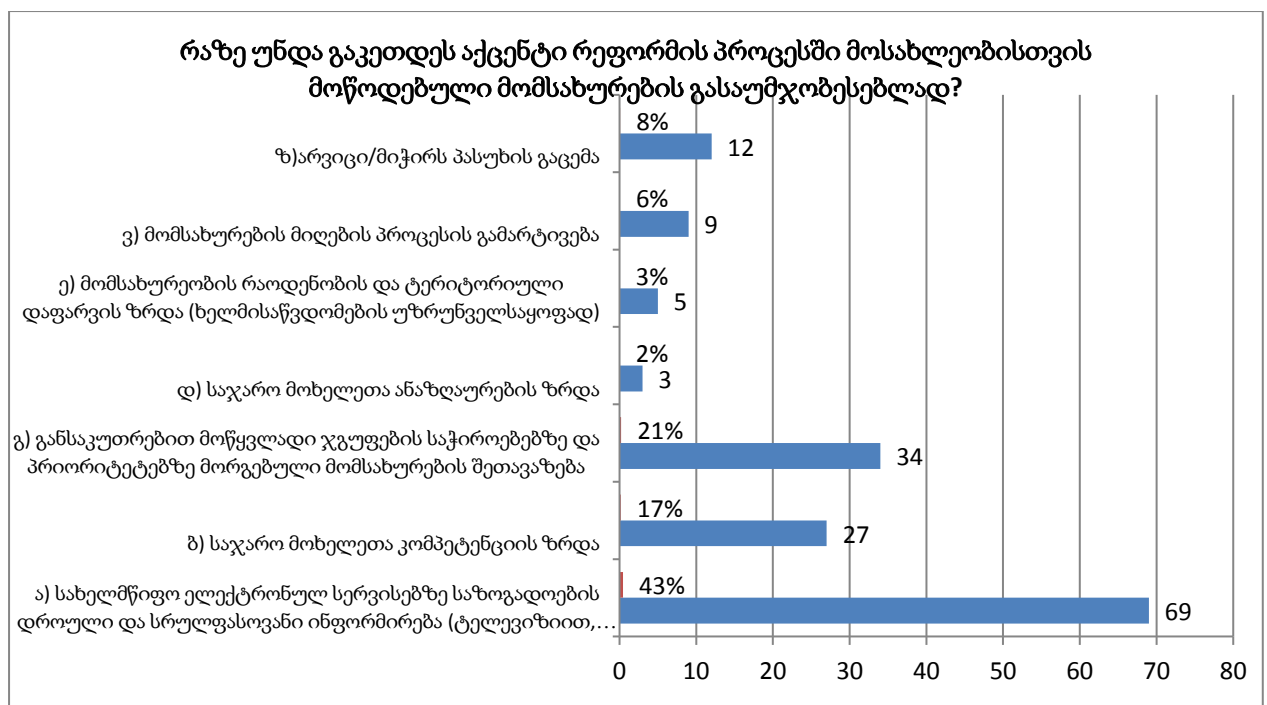
გამოითქვა გულისტკივილი იმის გამო, რომ არის მუნიციპალიტეტის „დაბერების“ ტენდენცია: „ელექტრონული ფორმების გამოყენება, მართვა, წვდომა დამოკიდებულია ჩვენი მოსახლეობის თუნდაც მინიმალურ ცოდნაზე, რომელიც არ გააჩნიათ. არ გააჩნიათ იმიტომ, რომ მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ასაკობრივ სტრუქტურას თუ გადავხედავთ, ის, ძირითადად, ხანდაზმულია და არ აქვს წვდომა ინტერნეტთან“ - ა(ა)იპ მოსწავლე-ახალგაზრდობის ცენტრის დირექტორი.

„დაბალია მოსახლეობის ინტერესი, სოფლების ნაწილში არ აქვთ ინტერნეტთან წვდომა. ვფიქრობ, რომ სოფლის მოსახლეობას ცოცხალი შეხვედრებით უფრო მიაწვდენ ინფორმაციას, ვიდრე ფეისბუქპოსტებით. შეხვედრებზე შეიძლება, გაკეთდეს განმარტებები, რომელს საკითხებში მიიღებენ ინტერნეტის საშუალებით მომსახურებას“ - საჯარო სექტორი, იურისტი.

„აუცილებელია საინფორმაციო დაფების მოწყობა ხალხმრავალ ადგილებში, მუნიციპალიტეტზე ყველა ინფორმაცია იქნება დატანილი, რაც გამჭვირვალე იქნება და ხელმისაწვდომი მოსახლეობისათვის. მეტად გაეცნობიან ინფორმაციას“ - საკრებულოს წევრი.

„აუცილებელია ცნობიერების ამაღლება, კარგი იქნება შეხვედრები ყველა სოფელში და ყველა უბანში“ - ახალგაზრდა, იგპ. „უნდა მოხდეს სხვადასხვა საშუალებით მეტი ინფორმაციის მიწოდება, თუნდაც - ტელევიზიით, რომ ყველას ჰქონდეს წვდომა, ზოგმა მოხმარებაც არ იცის ინტერნეტის“ - პედაგოგი ქალი. „ჩვენ მეტ-ნაკლებად ვართ ინფორმირებულები, მაგრამ უჯობესია, ამ ინფორმაციამ სოფლად მცხოვრებ მოსახლეობამდეც მიაღწიოს“ - ქალთა კლუბის წევრი.

საჯარო რეფორმის წარმატებისთვის ელექტრონული მომსახურების თაობაზე მოქალაქეების სხვადასხვა მეთოდით ინფორმირების საჭიროება დაინახა გამოკითხულთა 43%-მა.

მუნიციპალიტეტში გამჭვირვალობის ხარისხზე საუბრისას ითქვა, რომ საკრებულომ დაამტკიცა მუნიციპალიტეტის გამჭვირვალობისა და კეთილსინდისიერების ამდლების სტრატეგიული დოკუმენტი, სადაც გაწერილია გამოწვევები, რაც თვითმმართველობას ამ მიმართულებით აქვს და შემუშავებულია გეგმა, თუ როგორ უნდა აღმოიფხვრას ხარვეზები. თვითმმართველობის წარმომადგენლები მიუთითებენ, რომ, ერთი შეხედვით, არის ანგარიშგების ფორმები, მაგალითად, მუნიციპალიტეტის მერს წელიწადში ერთხელ აქვს შეხვედრა, ანგარიშს აბარებს მოსახლეობას, ასევე საკრებულოს წევრებიც წელიწადში ერთხელ აბარებენ ანგარიშს ამომრჩევლებს, მაგრამ ეს საკმარისი არ არის. გამოითქვა გულისტკივილი იმის გამო, რომ, როგორც წესი, ასეთ შეხვედრებს ყოველთვის ერთი და იგივე ხალხი ესწრება. ამას კი საჭირო ეფექტი არა აქვს: „უფრო მეტი სიხშირით არის საჭირო საკრებულოს წევრების, მუნიციპალიტეტის მერის, მისი მოადგილეების, სამსახურის უფროსების შეხვედრები მოსახლეობასთან და მნიშვნელოვანია მოსახლეობის უფრო აქტიური ჩართულობა. ეს უკეთესი იქნებოდა მუშაობისთვის. ანგარიშვალდებულების ხარისხს გაზრდის გულწრფელი შეხვედრები და არა შეხვედრა-შეხვედრისთვის, არა ერთი და იგივე მოყვანილი ხალხი, არამედ შემთხვევით მოსულიც და დაინტერესებული პირებიც, რომლებიც ამ ინფორმაციას გამოიყენებენ თავიანთ ყოფაში და საქმიანობაში“ - **საკრებულოს წევრი.**

„მე დავსწრებივარ, როგორ ატარებს მერი პრეზენტაციებს საჯარო სივრცეში ან ღია სივრცეში, სადაც მოსახლეობას წარუდგენს ანგარიშს, ასევე საკრებულოს წევრებთან დაკავშირებით შემძლია გითხრათ, რომ ატარებენ მსგავსი ტიპის შეხვედრებს, კონკრეტულ ჯგუფებს იწვევენ და გაწეული მუშაობის შესახებ აბარებენ ანგარიშებს. რაც შეეხება ანგარიშგების გაუმჯობესებას, ვფიქრობ, ამ მხრივ მუშაობა უნდა გააგრძელონ“ - **საჯარო სექტორი, იურისტი.** კვლევის ექსპერტების აზრით, შეიძლება სოფლებშიც დაიგეგმოს ანგარიშის ჩაბარებისთვის შეხვედრები, ასევე შეიძლება ცალკე სექტორების - პედაგოგების, კერძო ბიზნესის მოწვევაც, რათა ყველა მასაზე იყოს გათვლილი, სასურველია, მუნიციპალიტეტი იყოს ამ პროცესებში წამყვანი: „თუ თავად არ ინტერესდებიან, ჩვენ შევთავაზოთ და დავაინტერესოთ მუნიციპალიტეტის პროექტებით“.

თვისებრივი კვლევის მონაწილეების უმეტესობა არასოდეს დასწრებია ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ ჩატარებული საქმიანობის პრეზენტაციას. ნაწილი იხსენებს მერის ანგარიშს და ნაკლებად - საკრებულოს მხრიდან ანგარიშვალდებულების მაგალითებს. „ანგარიშები წარედგინება, მაგრამ უკუკავშირი ნაკლებია, ან მოქალაქეთა მოსაზრებების შემდგომი ასახვა არ ხდება ადგილობრივ პოლიტიკაში“ - **ახალგაზრდა, იგპ.**

ხელისუფლებასთან დიალოგის უკეთესი პრაქტიკა აქვთ ქალთა კლუბის წევრებს, რომლებიც პერიოდულად ხვდებიან მერს და საკუთარ მოსაზრებებსაც აფიქსირებენ ქალთა, იგპ-თა, სხვა მოწყვლადი ჯგუფების პრობლემებზე და მათი გადაჭრის გზებზე. ისინი საზოგადოების ინდიფერენტულობას უსვამენ ხაზს: „გვექონდა შემთხვევები, როცა მერმა თვითონ გამოთქვა ჩვენთან შეხვედრის სურვილი“; „გამჭვირვალე არ არის-თქო, ვერ ვიტყვით, მაგრამ არც მოსახლეობა იჩენს დიდ ინტერესს და ადგილობრივი ხელისუფლებაც არ აკეთებს მაქსიმუმს ამ მიმართულებით“ - **ქალთა კლუბის წევრი.**

ადგილობრივი მომსახურების ეფექტიანობა

საჯარო მმართველობის რეფორმის წარმატების ერთ-ერთი გამოხატულება არის ეფექტიანი ადგილობრივი მომსახურება. ამ საკითხში კი პირველადია, თუ რამდენად არის მორგებული არსებული პროგრამები და პროექტები მოქალაქეთა სხვადასხვა ჯგუფის საჭიროებებს.

კვლევის ექსპერტების პოზიციით, მიუხედავად იმისა, რომ მუნიციპალიტეტში არის მცდელობა, ადგილობრივი რესურსები მაქსიმალურად სამართლიანად განაწილდეს, ძალიან რთულია საუბარი რაციონალურ ადგილობრივ პოლიტიკაზე, თუ არ ხდება საჭიროებების შესწავლა, პრობლემების იდენტიფიცირება, განხორციელებული პროგრამების ეფექტის კვლევა.

მოწყვლადი ჯგუფების მომსახურების განსაზღვრა, ძირითადად, შემოსული განცხადებების და მერის წარმომადგენლების მიერ მოწოდებული ინფორმაციების საფუძველზე ხდება და ცალკე კვლევები არ განხორციელებულა. მათი აზრით, არ შეიძლება ხელაღებით იმის მტკიცება, რომ შემუშავებული პროგრამები მიზნობრივი არ არის, მაგრამ გამოწვევებსაც ხედავენ: „საჭიროებებზე მორგებული არის, თუმცა მუნიციპალიტეტში გაცილებით მეტი მოწყვლადი ჯგუფია, რომელიც პროგრამებს მიღმა და რომელთა დახმარება აუცილებელია“ - ა(ა)იპ მოსწავლე-ახალგაზრდობის ცენტრის დირექტორი.

ექსპერტების შეხედულებით, პროგრამების მთავარი ნაკლი მათი მოკლევადიანი ეფექტია და „კარგი იქნება, თუ აქცენტები გრძელვადიან სერვისებზე გაკეთდება“ - ა(ა)იპ „ნაბიჯი ხონის“ ხელმძღვანელი.

„ძნელი სათქმელია, მორგებულია თუ არა საჭიროებებს, რადგან ამის კვლევა მუნიციპალიტეტის მხრიდან არასდროს ჩატარებულა და არც, სამწუხაროდ, მომავალში იგეგმება, კვლევის პრაქტიკა არ არსებობს და აუცილებლად საჭიროებს დანერგვას. მხოლოდ ამის შემდეგ შევძლებთ იმის თქმას, რამდენად მორგებულია და გათვლილია ეს სერვისები მოსახლეობაზე, თუმცა კვლევები უნდა ჩატარდეს დარგის კომპეტენტური პირების მიერ, ეს შეიძლება მუნიციპალიტეტის სპეციალისტი არ იყოს და იყოს მოწვეული სპეციალისტი“ - საკრებულოს წევრი.

მაგალითად მოყვანილი იქნა უახლოესი პერიოდის პოზიტიური პრაქტიკა, როდესაც არასამთავრობო ორგანიზაციებთან (PIN, ფონდი „სოხუმი“) თანამშრომლობით ჩატარდა სოციალური საჭიროებების კვლევა და შეიქმნა სოციალური სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა, ბიუჯეტში აისახა კონკრეტული ინოვაციური პროგრამები სხვადასხვა მოწყვლადი ჯგუფის დასახმარებლად.

კრიტიკული განწყობები დაფიქსირდა ერთჯერადი დახმარების პროგრამების მიმართ, როცა ფულადი დახმარებები გაიცემა გარკვეულ მოწყვლად ჯგუფებზე, მაგრამ არ ხდება შესწავლა, ამ კონკრეტულმა დახმარებამ რა შეცვალა მათ ცხოვრებაში, შეცვალა თუ არა მათი პირობები უკეთესობისკენ. „კვლევა ნებისმიერ საკითხს სჭირდება, მით უმეტეს, როცა საკითხი ბიუჯეტის განკარგვას ეხება. ამ მიმართულებით გასაკეთებელი მეტია. მწირი პრაქტიკა აქვს მუნიციპალიტეტს“ - საჯარო სექტორი, იურისტი.

კვლევის ექსპერტების აზრით, კვლევა და მონიტორინგი მხოლოდ კვალიფიციური არასამთავრობო ორგანიზაციების მეშვეობით ხორციელდება და პროცესი აქტიურია, სანამ პროექტი მიმდინარეობს. მისი დამთავრების შემდეგ დინამიკა ეცემა. მონიტორინგში მოქალაქეთა ადგილობრივი ჯგუფების ჩართულობა კი თითქმის არ არსებობს:

„ჩემს გულისტკივილს ვიტყვი, რომ არ ხდება მოსახლეობის აქტიური ჩართულობა და არც მონიტორინგის განხორციელება, მაგრამ არასამთავრობო ორგანიზაციები ახორციელებენ მონიტორინგს. მაგალითად, ფონდი „სოხუმი“ - საჯარო სექტორი, იურისტი.

„სამოქალაქო საზოგადოების ჩართვა აუცილებელია, თუმცა ეს ჯგუფები არ უნდა იყოს პოლიტიკურად ანგაჟირებული, რაც შეეხება ხელისშემშლელ გარემოებებს, ვფიქრობ, რომ ამას მუნიციპალიტეტის ნება უშლის ხელს, სხვა ხელისშემშლელ პირობებს ვერ ვხედავ“ - საკრებულოს წევრი.

კვლევის მონაწილეებმა დააფიქსირეს ხედვა, რამდენად პასუხობს ადგილობრივი პროგრამები მოქალაქეთა საჭიროებებს და ახალ საბიუჯეტო ღონისძიებებში ვისი ინტერესების გათვალისწინება უნდა მოხდეს უფრო მეტად. ექსპერტებმა დაასახელეს კონკრეტული ჯგუფი და მათი საჭიროებები, რომელთა ადვოკატირების საჭიროებასაც ხედავენ და საჭირო ღონისძიებები მათი სოციალური დაცვის, გაძლიერების მიმართულებით. ერთხმად გამოიკვეთა შშმ პირების მიმართ უფრო მზრუნველი და, რიგ შემთხვევებში, მეტად პასუხისმგებლიანი პოლიტიკის აუცილებლობა, რაც მათი ინტერესების დაცვას მოიაზრებს და ზოგჯერ მათი ოჯახის წევრების მიმართაც უფრო მკაცრი პოლიტიკის გატარებას უზრუნველყოფს: „წინა წლებში გამოვავლინეთ შემთხვევები, როცა მალავდნენ შშმ პირის არსებობას ოჯახში. ამ საკითხს განსაკუთრებული მიდგომა უნდა. მათი ცნობიერების კუთხით

სერიოზული სამუშაოა. ასევე აუცილებელია ადაპტირებული გარემოს შექმნა. ეხლა მიმდინარეობს ახალი შენობების ადაპტირება, მაგრამ, პირველ რიგში, აღმასრულებელი და წარმომადგენლობითი ორგანო უნდა იყოს ადაპტირებული“ - **საჯარო სექტორი, იურისტი.**

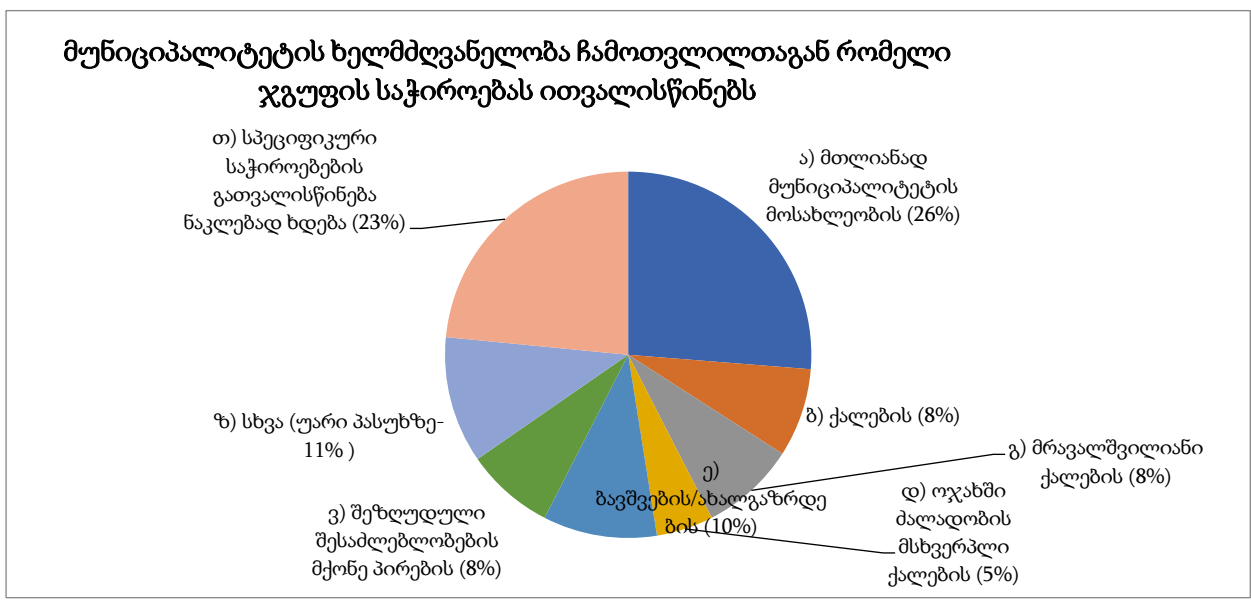
„ასეთი ჯგუფები არიან შშმ პირები, ძალადობის მსხვერპლები და, სამწუხაროდ, ვიდრე აღიარებულია, იმაზე მეტია ძალადობის მსხვერპლი და მოიცავს ბევრ კატეგორიას. თუ ამ ჯგუფების დახმარება, მათი პრობლემების ადვოკატირება მოხდება, მაშინ შეიძლება მათი დაცვა, რასაც შემდგომ მათი გაძლიერებაც მოყვება და სრულფასოვანი სოციალიზაციაც“ - **საკრებულოს წევრი.**

გამოითქვა გულისტკივილი შინ მოვლის სერვისის გაუმართაობის გამო. ითქვა, რომ საკითხი პოლიტიკურად მომწიფებულია და მასზე დისკუსიები დიდი ხანია მიდის, მაგრამ არასაკმარისი რესურსების გამო ვერ ხერხდება მისი რეალიზება: „არ გვაქვს შინ მოვლის სერვისი და ამ პანდემიურ რეჟიმში ცხოვრებამ დღის წესრიგში მწვავედ დააყენა ეს საკითხი“. განსაკუთრებით მოწვევადი კატეგორიის ნუსხაში დანახული იყო სეგმენტი, ვინც არ მუშაობს, არ არის სოციალურად დაუცველთა ბაზაში, ვერ სარგებლობს ვერც ერთი პროგრამით: „ჩემი აზრით, ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ მეტად უნდა გაკეთდეს აქცენტი საზოგადოების იმ სეგმენტზე, ვინც არც მუშაობს, არც პენსია აქვს და არც სხვა შემოსავალი. საშუალო ასაკის ადამიანებს ვგულისხმობ“ - ა(ა)იპ „ნაბიჯი ხონის“ **ხელმძღვანელი.**

მოქალაქეთა ხედვით, საჭიროა ძალისხმევა „შშმ პირების მიმართულებით, სოციალურად დაუცველების, მარტოხელა მოხუცების, ყველაზე მეტად ამ კატეგორიას ესაჭიროება ხელშეწყობა“ - **სოციალურად დაუცველი კაცი.** „ვფიქრობ, სოციალური მიმართულებით, სოციალური პაკეტი ხშირ შემთხვევაში ისეთ ოჯახებს არ აქვთ დანიშნული, ვისაც ყველაზე მეტად სჭირდება“ - **მარტოხელა დედა.**

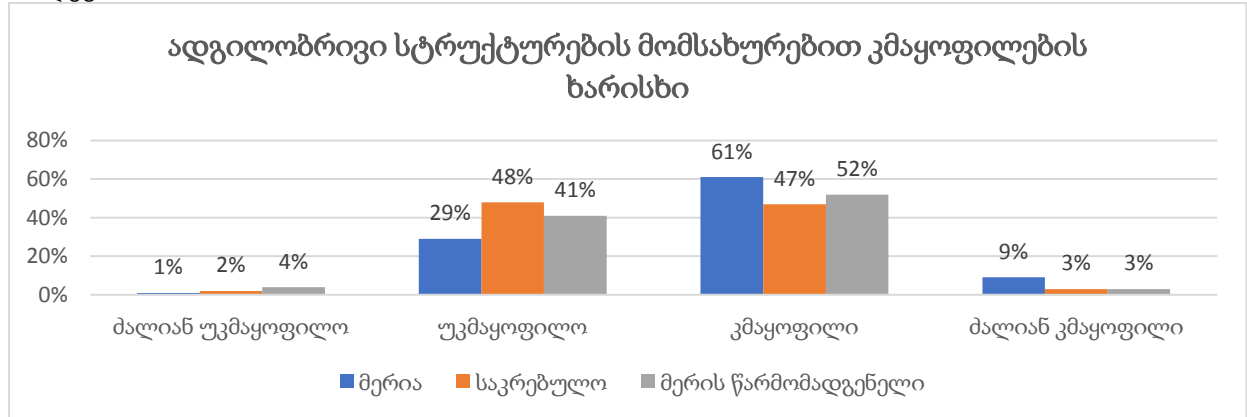
„დევენილებისთვის აუცილებელია მეტი ხელშეწყობა“ - **იგპ ახალგაზრდა.** „ძალიან მნიშვნელოვანია სოციალურად დაუცველი ოჯახების ეკონომიკური გაძლიერება“ - **ქალთა კლუბის წევრი.** „უნდა ვიმუშაოთ შშმ პირების, სოციალურად დაუცველების, მარტოხელა მოხუცების დაცვის მიმართულებით, ყველაზე მეტად ამ კატეგორიას ესაჭიროება ხელშეწყობა“ - **მეწარმე კაცი.**

რაოდენობრივი კვლევის მონაწილეებმა დაფიქსირეს, ბოლო ერთი წლის განმავლობაში, კერძოდ რა საკითხების მოსაგვარებლად მიუმართავთ ადგილობრივი თვითმმართველობის უწყებისათვის - მერია/საკრებულო: ყველაზე ხშირად ეს იყო ჯანდაცვასთან დაკავშირებული საკითხები - მედიკამენტებზე დახმარება/ოპერაციის დაფინანსება (32%), სოციალური დახმარების/ფულადი დახმარება (14%); ცნობასთან დაკავშირებით (15%).

როგორც დიაგრამა უჩვენებს, მოქალაქეთა 23% მიიჩნევს, რომ სპეციფიკური საჭიროებების გათვალისწინება ნაკლებად ხდება. 26% კი ბიუჯეტს მიიჩნევს ნეიტრალურად ყველა ჯგუფთან მიმართებით.

მომსახურების ეფექტიანობის შესაფასებლად მნიშვნელოვანია მოქალაქეების მომსახურებით კმაყოფილების გამოვლენა. მონაცემთა ანალიზი ადგილობრივი ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს მომსახურებით კმაყოფილების ხარისხს გვიჩვენებს და განზოგადების საშუალებას იძლევა:

როგორც ირკვევა, მოქალაქეები უფრო კმაყოფილი არიან მომსახურებით, ვიდრე უკმაყოფილო. უფრო მეტად არიან კმაყოფილი მერიის მომსახურებით, ვიდრე საკრებულოსი. რაოდენობრივი კვლევის მონაწილეთა პასუხებით, პრობლემები, რომელთა გამოც მიმართეს თვითმმართველობას, მოაგვარეს (15%) ან ნაწილობრივ მოაგვარეს (44%). პასუხების ჩამონათვალში მოხვდა „მცდელობაც არ ჰქონდათ“ (6%), „დაგვირდნენ, მაგრამ უზომოდ გაიწელა მოგვარების პროცესი“ (14%). 6% აცხადებს, რომ „უარის არგუმენტირებული მიზეზი წერილობით აცნობეს“.

კვლევაში გამოიკვეთა როგორც კვლევის ექსპერტების, ასევე რიგითი მოქალაქეების ხედვა დეცენტრალიზაციის საკითხთან მიმართებით. დასახელდა არსებული გამოწვევები, მათ შორის, იმ სამსახურების დიდი რაოდენობა, რომლებზეც არ ვრცელდება თვითმმართველობის უფლებამოსილება: „ცუდია, რომ ამდენი სამსახური დამოუკიდებლად ფუნქციონირებს მუნიციპალიტეტში და ისინი არ არიან ანგარიშვალდებული თვითმმართველობის წინაშე. მხოლოდ ხელმძღვანელი პირების „კეთილ ნებაზე“ დამოკიდებული სხვადასხვა საკითხზე ერთობლივი მუშაობა, ჩართულობა და ა.შ.“ - ა(ა)იპ „ნაბიჯი ხონის“ ხელმძღვანელი.

დეცენტრალიზაციის ფორმებზე, სფეროებზე კვლევის ექსპერტების მოსაზრებები გაიყო. ზოგიერთი შეხედულებით, „სოციალური მიმართულებით ადგილობრივი ხელისუფლება მეტად კომპეტენტურია. მან უკეთ იცის ადგილობრივი საჭიროებები, უკეთ იცნობს საკუთარ მოსახლეობას და - უმთავრესი - აქვს მასთან თითქმის მუდმივი კომუნიკაცია. გამომდინარე აქედან, მისი ჩართვით გაცილებით ეფექტური იქნება ყველა ის სოციალური პროგრამა თუ შეღავათი, რაც მოსახლეობისათვის დაიგეგმება“ - ა(ა)იპ მოსწავლე-ახალგაზრდობის ცენტრის დირექტორი.

მეორე ექსპერტი - „დეცენტრალიზაცია ჩემთვის მტკივნეული საკითხია. მას დეტალური განხილვა, ხანგრძლივი მომზადება სჭირდება, რისთვისაც ჩვენი მუნიციპალიტეტი აბსოლუტურად არ არის მზად“ - საკრებულოს წევრი. მიუხედავად ამისა, რესპონდენტი რიგი კომპეტენციების გამიჯვნის საკითხს მაინც ემხრობა: „წყალმომარაგებაში შეიძლება გამოიჯვნა, რაც წყლის მიწოდების თანხის ამოღებას, წყლის ხარისხის გაუმჯობესებას გამოიწვევს, რასაც მოყვება ახალი წყლის რესურსების გაჩენა. ჩვენი რეგიონი უზვია წყლის რესურსით, მიუხედავად ამისა, ჩვენი მუნიციპალიტეტი მთლიანად ვერ კმაყოფილდება წყლის მიწოდებით, ზოგი კულტარულ გზას მიმართავს. არის დასახლებები - ჩაის მეურნეობა, ეკომიგრანტების დასახლება, სადაც სასმელი წყალი საერთოდ არ აქვთ. ბევრი დასახლებაა,

სადაც არის ტექნიკური წყალი და სასმელად უვარგისია. თუ მოხდება დეცენტრალიზაცია, შესაძლებელია, მოყვეს სათავეების გაფართოვება და 100%-ით მოხდეს მუნიციპალიტეტის უზრუნველყოფა წყლით. მეტი თანხის ამოღება მოხდება და მეტი ადამიანი დასაქმდება. რატომღაც ახალი რესურსების მოძიებას, ახალი მაგისტრალების გაყვანას დიდად არ ექცევა ყურადღება, არსებული კმაყოფილებიდან და რატომ - არ ვიცი“ - **საკრებულოს წევრი.**

მიუხედავად დეცენტრალიზაციის საკითხში არსებული აზრთა სხვაობისა, კვლევის ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ რიგ სოციალურ საკითხებში, განსაკუთრებით სოციალური შემწეობების დანიშვნისა და მოხსნის, თვითმმართველობის როლი ზევრად მეტი უნდა იყოს: „ყველამ ვიცით, არც ჩვენი მოქალაქეები და არც მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლები არ ენდობიან იმ ქულების სისტემას, რომელსაც სოციალური სააგენტო ანიჭებს მოსახლეს. პრინციპში - არ ვენდობით, მაგრამ იმ ქულებით ხდება ყველაფერი, მასზეა მიბმული ადგილობრივი პროგრამები. აქ შეიძლება მუნიციპალიტეტის ნაწილობრივ ჩართულობა, მაგრამ სიფრთხილეს საჭირო. ამბობენ, რომ ამ პროგრამას აქვს 15% ცდომილება. ამ დროს, მაგალითად, იგივე ამ 15%, ან თუნდაც 5% მუნიციპალიტეტის უფლებამოსილება რომ იყოს... იყო ამაზე ერთი პერიოდი დისკუსია“ - **საკრებულოს წევრი.** „მუნიციპალიტეტიდან კონკრეტული პირები უნდა იყვნენ გამოყოფილი, რომლებიც ამ კუთხით მოაგვარებენ საკითხს, გადაამოწმებენ. ყველამ იცის, მის სოფელში, მის თემში ვინ არის შეჭირვებული. როცა მუნიციპალიტეტი იქნება ჩართული, ვფიქრობ, უფრო ეფექტურად მოაგვარებენ სხვადასხვა საკითხს“ - **საჯარო სექტორი, იურისტი.**

ფოკუს-ჯგუფის მონაწილეებიც იზიარებენ ამ შეხედულებას: „სოციალურად დაუცველის სტატუსის მინიჭების კუთხით კარგი იქნება, ჰქონდეს მუნიციპალიტეტს მეტი უფლებამოსილება“ - **ახალგაზრდა ი.კ.** „სოციალური დახმარებების საკითხი უნდა განკარგოს ადგილობრივმა ხელისუფლებამ“ - **ქალთა კლუბის წევრი.**

კვლევამ გამოავლინა თვითმმართველობის პერსონალის კომპეტენციის საკითხისადმი დამოკიდებულება. ექსპერტების აზრით, რეფორმის ძირითადი პრინციპი - თვითმმართველობის გაძლიერება პროფესიონალი, მოტივირებული, მაღალი კვალიფიკაციის კადრების გარეშე ძნელი წარმოსადგენია. დაფიქსირდა წინგადადგმული ნაბიჯები - ანტიკორუფციული სტრატეგიის არსებობა, პერსონალის ზრდის ხელშეწყობის ღონისძიებები, მაგრამ ითქვა ისიც, რომ, ერთი მხრივ, მუნიციპალიტეტის პერსონალის ტრენინგები უზრუნველყოფილია, მეორე მხრივ, ამ ტრენინგებზე არ ხდება მათი მივლინება, ვისაც ის რეალურად სჭირდება.

ადგილობრივი მონაწილეობის საკითხი (ინკლუზიურობა)

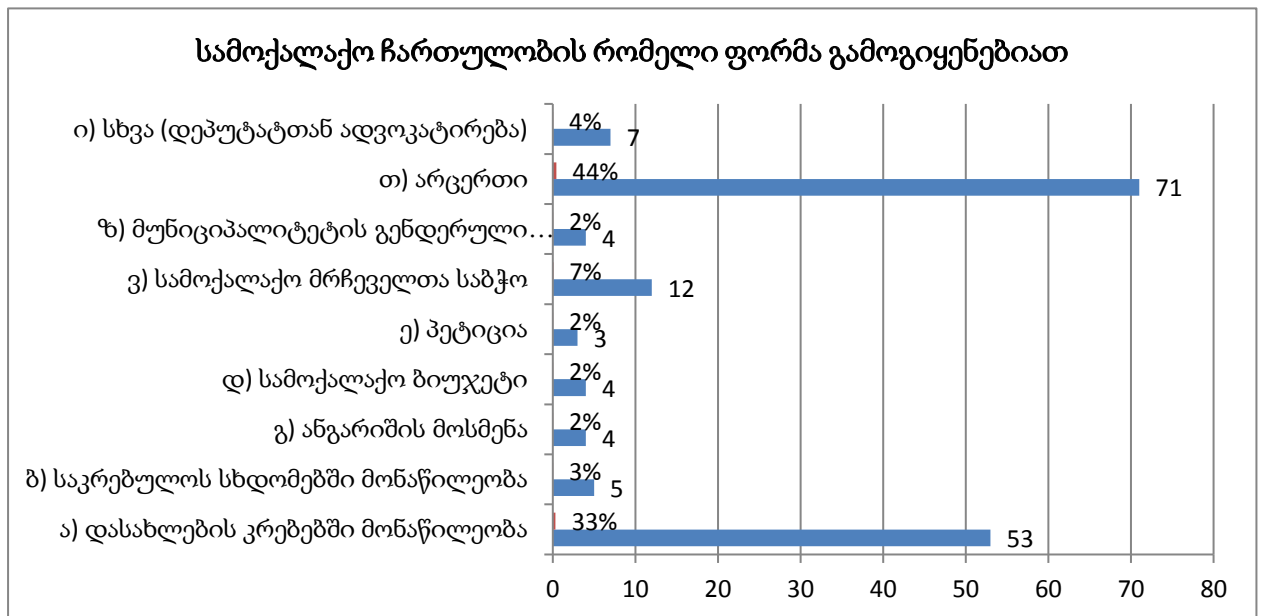
ადგილობრივ დონეზე ანგარიშვალდებული, ღია, გამჭვირვალე მართვის პრინციპების ქვაკუთხედი არის მოქალაქეთა სრულფასოვანი მონაწილეობა თვითმმართველობაში. ექსპერტების მოსაზრებით, მუნიციპალიტეტში მოქალაქეთა ჩართულობა „კრიტიკულად არასაკმარისია“. „ყველაზე ხშირად გამოიყენება დასახლების კრებები, როცა არის სოფლის პროგრამები და ხორციელდება ინფრასტრუქტურული პროექტები. ეს ხდება წელიწადში ერთხელ, თუმცა ეს არასაკმარისია. ავიღოთ თუნდაც პეტიცია. უკვე 6 წელია, საკრებულოს წევრი ვარ და ერთი პეტიცია იყო შემოსული“ - **საკრებულოს წევრი.**

ექსპერტების აზრით, მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმების ბოლომდე გამოყენებას, სხვადასხვა სოციალური ჯგუფის გააქტიურებას და მონაწილეობას ადგილობრივ მართვაში რამდენიმე ფაქტორი განაპირობებს: „გვჭირდება, როგორც აქტიური საჯარო მოხელეები, ასევე აქტიური და ინტერესიანი მოქალაქეები, ელემენტარული ბიუჯეტის პროექტით რომ დაინტერესდნენ. ძალიან მნიშვნელოვანია სამოქალაქო ბიუჯეტის პრაქტიკის დანერგვა. არ მახსენდება შემთხვევა, მოსულიყვნენ მოქალაქეები და რაიმე ისეთი პროექტი შემოეთავაზებონათ, რაც წაადგება ხონის მუნიციპალიტეტს. თუმცა არ უნდა გაჩერდეს

ადგილობრივი თვითმმართველობაც და უნდა შესთავაზოს გააქტიურება. ერთი-ორი ინიციატივიანი ადამიანი მაინც გამოჩნდება“ - **საჯარო სექტორი, იურისტი.**

თვისებრივი კვლევის მონაწილე მოქალაქეთა უმეტესობას არ აქვს თვითმმართველობაში ჩართულობის პოზიტიური პრაქტიკა. ერთეულებმა დაასახელეს მონაწილეობის მაგალითები: „**დევნილებს მიგვიმართავს საინიციატივო ჯგუფის სახელით, ბიუჯეტის განხილვამდე მიგვიწოდებია ჩვენი ინიციატივები**“ - **იგპ ახალგაზრდა.** „**ინფრასტრუქტურულ პრობლემებზე მიგვიმართავს**“ - **შშმ პირი.** **ბიუჯეტის განხილვაში მიმიღია მონაწილეობა**“ - **მეწარმე ქალი.**

იყო უფრო მაღალი ჩართულობის მაგალითიც: „**მაქსიმალურად ვარ ჩართული. ყველა შეხვედრას, საკრებულოს სხდომას ვესწრები, რომ საზოგადოების ხმა იყოს გათვალისწინებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესში**“. „**გარე განათებების საკითხზე მიგვიმართავს კოლექტიურად და ნაწილობრივ მოგვარდა საკითხი**“ - **ქალთა კლუბის წევრები.** „**დასახლების საერთო კრებას დავესწარი და ძალიან კარგი წინადადებები წამოაყენეს ახალგაზრდებმა**“ - **სოციალური მუშაკი.**

როგორც მონაცემები გვიჩვენებს, გამოკითხულთა 44%-ს ასევე არ აქვს მონაწილეობის პრაქტიკა. ყველაზე ხშირად ისინი მონაწილეობენ დასახლების კრებებში - 33%.

რაოდენობრივი კვლევის მონაწილეებმა დაასახელეს მთავარი საჭიროება - თვითმმართველობასთან კონსტრუქციული დიალოგის და მეტი ჩართულობის უზრუნველსაყოფად „**კონსულტაციის მიზნით, ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლების პერიოდული შეხვედრები მოქალაქეებთან**“ (მონაწილეთა 50%).

კვლევის მონაწილეთა ინფორმაციით, მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს მოქალაქეთა მონაწილეობის ადგილობრივი მექანიზმები: მერის მრჩეველთა საბჭო, სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო, გენდერული თანასწორობის საბჭო, მაგრამ, მიუხედავად დიდი პოტენციალისა, არ ხდება მათი საქმიანობის გავლენა ადგილობრივ პოლიტიკურ დღის წესრიგზე და ამ ეტაპზე ვერ ასრულებენ მოქალაქეთა ინტერესების დაცვაში ანგარიშგასაწევი აქტორის როლს.

ასევე გაიშალა დისკუსია საკითხზე, მოქალაქეთა მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად, რაში მდგომარეობს ადგილობრივი სამოქალაქო ორგანიზაციების როლი და როგორია მათი ჩართულობის ხარისხი. „**საზოგადოების განვითარების პროცესში სასიცოცხლოდ აუცილებელი როლი აქვს ადგილობრივ არასამთავრობო სექტორს და ხელისუფლება უფრო ძლიერია, როცა ამ როლის დანახვა შეუძლია**“ - **ა(ა)იპ „ნაბიჯი ხონის“ ხელმძღვანელი.**

„ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაცია ცოტაა ჩვენთან, თუმცა აქტიურად მონაწილეობენ სხვადასხვა პროექტში, თავად გეგმავენ, გვიწვევენ და ეძებენ სხვადასხვა პროექტის განხორციელების გზებს, ვფიქრობ, რომ მათ მუნიციპალიტეტიც ხელს უწყობს და გვერდით უდგას პროექტების განხორციელებაში“. აღნიშნული იყო სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მთავარი გამოწვევა - „მათ უნდა ჰქონდეთ რესურსი, რომ კონკრეტული პროექტები განახორციელონ, ფინანსურ რესურსს ვგულისხმობ“ - **საჯარო სექტორი, იურისტი**. „მნიშვნელოვანია მათი ჩართულობა ადგილობრივ ხელისუფლებასთან დიალოგში. ვფიქრობ, ადგილობრივი ხელისუფლება მაქსიმალურად თანამშრომლობს სამოქალაქო საზოგადოებასთან“ - **მეწარმე კაცი**. „ყველაფერს თვითმმართველობა ვერ შეწვდება და ვერ მოაგვარებს. კარგია პროცესებში არასამთავრობო სექტორის ჩართულობა. მათი ადვოკატირებით გაიხსნა დევნილთა ბაღში ბაგის ასაკის ჯგუფი“ - **მრავალშვილიანი დედა**.

რაოდენობრივი კვლევის მონაწილეებმა გამოხატეს თავიანთი პოზიცია, რაში ხედავენ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების როლს საჯარო მმართველობის რეფორმის განხორციელების კუთხით:

რაში ხედავთ ადგილობრივი სამოქალაქო ორგანიზაციების როლს საჯარო მმართველობის რეფორმის განხორციელებაში	294	
ა) ინფორმირება/განათლება	74	25%
ბ) რეფორმის მიმდინარეობის კონტროლი/მონიტორინგი	43	15%
გ) ადგილობრივ დონეზე არსებული პრობლემის გადაწყვეტის ადვოკატირება	70	24%
დ) ადგილობრივი სამართლებრივი აქტების მიღების, ცვლილებების და შესწორებების ლობირება	19	6%
ე) მოსახლეობის საჭიროებების მიტანა ხელისუფლებასთან	22	7%
ვ) მოსახლეობასა და ადგილობრივ ხელისუფლებას შორის დიალოგის/ადგილობრივი ჩართულობის ხელშეწყობა	25	9%
ზ) მოქალაქეთა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მხარდაჭერის ღონისძიებების განხორციელება	21	7%
თ) მოქალაქეთა უფლებების დაცვა	18	6%
ი) სხვა	1	0%
კ) არ ვიცი/არ მაქვს პასუხი	1	0%

რაც შეეხება სამოქალაქო საზოგადოების კიდევ ერთ აქტორს - კვლევის მონაწილეებმა გულისტკივილით აღნიშნეს, რომ არ არსებობს ადგილობრივი ხელისუფლების და კერძო სექტორის პარტნიორობა და სუსტია ადგილობრივი ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა. დადებითად შეფასდა თვითმმართველობის მცდელობა, იყოს შუამავალი ადგილობრივ მეწარმეებსა და სხვადასხვა ეკონომიკურ პროგრამას შორის. ეს გამოიხატება როგორც ინფორმირება-კონსულტირებაში, ასევე პროექტების წერისას დახმარებაში.

კვლევის დასასრულს, მონაწილეებმა კიდევ ერთხელ გაამახვილეს ყურადღება, რაში ხედავენ ადგილობრივი ხელისუფლების როლს რეფორმის წარმატებულ რეალიზაციაში - მოქალაქეებისთვის მომსახურების გაუმჯობესების კუთხით. დასახელებულ იქნა სოციალური დახმარება, ჯანდაცვა, სანიაღვრე ქსელების მოწესრიგება; დასუფთავება/ნარჩენების მართვა; ინფრასტრუქტურა (გზები, ხიდები და სხვა); ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა და შესაბამისი გარემოს შექმნა ადგილებზე; გრძელვადიანი სოციალური პროგრამები.

საგულისხმოა, რომ რაოდენობრივი კვლევის 95 რესპონდენტმა (63.3%) მისთვის სოციალურად მნიშვნელოვან საკითხთა ჩამონათვალში დაასახელა მიუსაფარი ცხოველების

(მაწანწალა ძაღლები) მართვა. ამ თემაზე თავისი მოსაზრებები გაგვიზიარეს ფოკუს-ჯგუფის მონაწილეებმაც. როგორც აღმოჩნდა, მუნიციპალიტეტში ბოლო სამი წელია, ფაქტობრივად, არ მომხდარა მიუსაფარი ცხოველების გაყვანა, მათი აცრები და თავშესაფარში განთავსება. ეს რჩება ქალების, ბავშვების, მოხუცების NI პრობლემად. ხონს არ აქვს ცხოველთა თავშესაფარი. ქალაქის და სოფლების ცენტრებში არის მიუსაფარი ცხოველების საგანგაშო რაოდენობა. იმატა დაკბენილი მოქალაქეების რიცხვმა.

მუნიციპალიტეტს აქვს სურვილი, გაიყვანოს ისინი, მაგრამ ამბობენ, რომ ერთი ცხოველის მართვა 60-80 ლარი ჯდება, რასაც ვერ წვდება მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტი (სწორედ ამის გამო პრაქტიკაში დანერგილია ე.წ „პორტირება“, როცა ერთი მუნიციპალიტეტიდან მეორეში ხდება ცხოველების ჩუმად გადაყვანა). მოქალაქეები დაჟინებით ითხოვენ მაწანწალა ძაღლებისგან დაცვას, შესაბამის ვაქცინაციას, რაც უზრუნველყოფს მათი გამრავლების შეჩერებას.

იქიდან გამომდინარე, რომ ხსენებული საკითხი ყველა მუნიციპალიტეტში ერთდროულად დგას, მომწიფდა საკითხის ინტერმუნიციპალურ და უფრო მეტად - ცენტრალიზებულ დონეზე გადაწყვეტის აუცილებლობა.

დასკვნა

ხონის მუნიციპალიტეტში ფონდი „სოხუმის“ მიერ პროექტის - „გურიის, იმერეთისა და რაჭა-ლეჩხუმის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების საერთო ფორუმი საჯარო მმართველობის რეფორმის საგზაო რუკის მონიტორინგის მიზნით“ - ფარგლებში ჩატარებულმა კვლევამ დაგვანახა საჯარო მმართველობის რეფორმის თვითმმართველობასთან მიმართებით დასახული ამოცანების შესრულების კუთხით არსებული მდგომარეობა. გამოიკვეთა მიღწევები და გამოწვევები მოქალაქეთათვის სერვისების მიწოდების გაუმჯობესებაში: ადგილობრივი მართვის გამჭვირვალობის, მომსახურების ეფექტიანობის, ადგილობრივი მონაწილეობის საკითხებში.

კვლევის რაოდენობრივ და თვისებრივ მონაცემთა ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ ხონის მუნიციპალიტეტში გადადგმულია მნიშვნელოვანი ნაბიჯები ღია, ანგარიშვალდებულებული და ეფექტიანი მმართველობის დანერგვისკენ. მუნიციპალიტეტში აპრობირებულია და წარმატებით გამოიყენება ელექტრონული მართვის თვითმმართველობისთვის სავალდებულო მოდულები. საკმაოდ გამართული და ოპერატიულია სოციალური ქსელი, რომლითაც მოქალაქეები ადგილობრივი პროცესების მონაწილეები ხდებიან, მაგრამ მთლიანობაში არასაკმარისია ელექტრონული მომსახურების ეფექტიანობა და გამოყენება მოქალაქეთა მიერ. ამას განაპირობებს არასაკმარისი ცნობიერება და მცირე ინფორმაცია ამ მომსახურების სიკეთესა და სარგებელზე, ცენტრისგან მოშორებულ სოფლებში ინტერნეტის გავრცელების არარსებობა; მუნიციპალიტეტის „დაბერების“ ტენდენციის შედეგად თანამედროვე ტექნოლოგიების მოხმარების სათანადო უნარების ნაკლებობა; მოქალაქეების სიღარიბე და ელექტრონული კომუნიკაციის დასამყარებლად საჭირო სათანადო ტექნიკური საშუალებების ხელმიუწვდომლობა.

კვლევის შედეგად გამოჩნდა, რომ, მიუხედავად მწირი საბიუჯეტო რესურსებისა, ხონის მუნიციპალიტეტში არის მოქალაქეთა საჭიროებებზე ორიენტირებული მიზნობრივი პროგრამები, თუმცა არის მოქალაქეთა მოწყვლადი კატეგორია, ვინც ამ პროგრამების მიღმა არის დარჩენილი. მუნიციპალიტეტში არასამთავრობო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით არსებობდა საჭიროებათა გამოვლენის შედეგად საბიუჯეტო პროგრამების ინიცირების, სამოქალაქო მონიტორინგის წარმატებული პრაქტიკა, მაგრამ ვერ მოხდა ამ გამოცდილების შემდგომი საკმარისი ინსტიტუციონალიზაცია და დანერგვა.

კვლევის შედეგად თვალსაჩინო გახდა რიგ საკითხებში თვითმმართველობის ფუნქციების გაზრდის აუცილებლობა, მაგრამ გამოიკვეთა დეცენტრალიზაციის საკითხის გარშემო

დისკუსიების და ადგილობრივი მზაობის მნიშვნელობა, თვითმმართველობის სათანადო კომპეტენციის გაზრდის საჭიროება.

კვლევამ გამოავლინა მოქალაქეთა მონაწილეობის კუთხით არსებული ხარვეზები. ერთი მხრივ, თვითმმართველობის მზაობა დიალოგისთვის, მეორე მხრივ, ადგილობრივი სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერების საჭიროება ადგილობრივ მართვაში რეალური ჩართვისათვის. ამ ეტაპზე მათი ჩართვა ხდება უმეტესად დასახლების კრებებში მონაწილეობით. არ არსებობს პეტიციების პრაქტიკა, არ არის სათანადო უკუკავშირი ადგილობრივი ხელისუფლების სავალდებულო ანგარიშებზე.

რეკომენდაციები

კვლევის მიგნებების საფუძველზე გაკეთდა შემდეგი რეკომენდაციები:

1. „ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ მომსახურების გამჭვირვალობის და ანგარიშვალდებულების გასაზრდელად საჭიროა მოქალაქეებისთვის ელექტრონული კომუნიკაციის მისაღებად სათანადო პირობების ხელშეწყობა. ამისთვის:

- მნიშვნელოვანია საჯარო მმართველობის რეფორმაზე მოქალაქეების ცნობიერების გაზრდა და ამ მიზნით ინფორმირების კამპანიის ორგანიზება;
- აუცილებელია ელექტრონული მომსახურების თაობაზე მოქალაქეების სრულმასშტაბიანი ინფორმირება. ამ მიზნით შესაძლებელია ტრადიციული საინფორმაციო დაფების გამოყენება, ადგილობრივი პრესის, რეგიონული მედიასაშუალებების ჩართვა;
- მნიშვნელოვანია ინტერნეტის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა მუნიციპალიტეტის მთელ ტერიტორიაზე; ცენტრისგან მოშორებულ თემებში სათანადო სივრცის ორგანიზება მუნიციპალიტეტთან ელექტრონული კომუნიკაციის დასამყარებლად;
- საჭიროა მერის წარმომადგენლის ინსტიტუტის გამოყენება მოქალაქეთა ინფორმირებისთვის; შესაძლებელია ადგილობრივ აქტიურ სათემო ჯგუფებთან თანამშრომლობით მოხალისეთა ჯგუფების ორგანიზება სათანადო უნარების არმქონე მოქალაქეების დასახმარებლად;
- სასურველია მერიის და საკრებულოს ფეისბუქგვერდების უფრო ეფექტური გამოყენება მოქალაქეთა და ადგილობრივი ხელისუფლების ინტერაქტიული დიალოგისთვის.

2. მომსახურების ეფექტიანობის გაზრდისა და მოქალაქეებისთვის მათ საჭიროებაზე მორგებული სერვისების მისაწოდებლად:

- მნიშვნელოვანია, მუნიციპალიტეტში გაგრძელდეს პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლების, მომსახურების მიწოდების გაუმჯობესებისთვის საჭირო მეთოდოლოგიის დანერგვის ღონისძიებები; მომზადდეს ანტიკორუფციული სტრატეგიის სამოქმედო გეგმა;
- მნიშვნელოვანია, მუნიციპალიტეტში შესაბამისი სამსახურების ბაზაზე დაინერგოს საჭიროებათა კვლევის, პროგრამების ეფექტიანობის შეფასების პრაქტიკა; გამოყენებული იქნას უკვე არსებული პრაქტიკა;
- სასურველია, წახალისებული იყოს ადგილობრივი სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობა საჭიროებების ადვოკატირების, პროგრამების მონიტორინგის პროცესში;
- მნიშვნელოვანია ადგილობრივი ზრუნვის პოლიტიკის გაძლიერება განსაკუთრებით მოწყვლადი ჯგუფების - მათ შორის შშმ პირების, ძალადობის მსხვერპლების მიმართ;

ასევე - იმ სამიზნე სეგმენტის გათვალისწინება, რომელსაც აქვს მოწყვლადობის მაღალი ხარისხი და ამავე დროს არის სხვადასხვა სახელმწიფო პროგრამის მიღმა;

- სასურველია, დაინერგოს ინტერმუნიციპალური თანამშრომლობის პრაქტიკა მოქალაქეებისთვის მნიშვნელოვანი საკითხების გადასაჭრელად. მაგალითად, მაწანწალა ძაღლებისგან დაცვა და მიუსაფარი ცხოველების მართვა;
- მნიშვნელოვანია, მუნიციპალიტეტმა შეიმუშაოს სტრატეგია მოსახლეობის „დაბერების“ საწინააღმდეგოდ და ახალგაზრდების დარჩენის მოტივაციისთვის ორიენტაცია მოხდეს გრძელვადიან სოციალურ-ეკონომიკური გაძლიერების პროგრამებზე.

3. ადგილობრივი მონაწილეობის ხელშეწყობისთვის:

- აუცილებელია, მუნიციპალიტეტმა აიღოს პასუხისმგებლობა კანონით გათვალისწინებული მოქალაქეთა ჩართულობის ფორმების გამოყენებაზე და მოახდინოს თემის აქტიური ჯგუფების, ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების მოტივაცია;
- მნიშვნელოვანია, მოხდეს გენდერული ბიუჯეტის, სამოქალაქო ბიუჯეტირების პრინციპებზე ცნობიერების ამაღლება და მათში მოქალაქეთა სრულმასშტაბიანი მონაწილეობის უზრუნველყოფა;
- აუცილებელია არსებული ჩართულობის მექანიზმების - გენდერული თანასწორობის საბჭოს, მერის სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს, სოციალურ საკითხებში მრჩეველთა საბჭოს, შშმ პირთა საბჭოს უფრო ეფექტური გამოყენება;
- სასურველია, მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტში გათვალისწინებულ იქნას რესურსები მოქალაქეთა, მათ შორის ქალების, ახალგაზრდების, შშმ პირების სამოქალაქო და ეკონომიკური აქტივობების წახალისებისათვის.

4. საჯარო მმართველობის რეფორმის ადგილობრივი იმპლემენტაციის საკითხში ცენტრალური სახელისუფლებო სტრუქტურების მეტი ჩართულობისთვის, სახელმწიფოს მიერ აღებული დეცენტრალიზაციის პროცესის ხელშეწყობისთვის:

- სასურველია, ცენტრალურმა სახელისუფლებო სტრუქტურებმა ჩაატარონ სრულმასშტაბიანი კვლევა თვითმმართველობების საჭიროებების, რესურსების და ასევე დეცენტრალიზაციის რისკების ანალიზისთვის;
- მნიშვნელოვანია მოხდეს თვითმმართველობებისთვის საჭირო მეთოდოლოგიური დახმარების გაწევა ელექტრონული მმართველობის ახალი მოდულების დასანერგად.

5. არასამთავრობო ორგანიზაციების წვლილის გასაძლიერებლად საჯარო მმართველობის რეფორმის განხორციელებაში:

- სასურველია, გაიზარდოს ადგილობრივ ხელისუფლებასთან პარტნიორობა და მოხდეს არსებული რესურსების გამოყენება მოქალაქეთა ინფორმირების, მათი ინტერესების ადვოკატირების, უფრო აქტიური დიალოგის ხელშეწყობის კუთხით; გაძლიერდეს თვითმმართველობის ინფორმირების, კვალიფიკაციის ამაღლების ღონისძიებები, განსაკუთრებით საჯარო მმართველობის რეფორმით გათვალისწინებულ საკითხებში;
- მნიშვნელოვანია, მოხდეს ადგილობრივი ხელისუფლების საინფორმაციო, საკონსულტაციო, მეთოდოლოგიური და სხვა დახმარება გენდერული ბიუჯეტის, მონაწილეობითი ბიუჯეტირების, ოჯახში ძალადობისგან დაცვის და ა. შ. საკითხებში; მოწყვლადი ჯგუფების, ახალგაზრდების, ქალების, იგპ ჯგუფების დაცვისა და გაძლიერების ღონისძიებების უზრუნველსაყოფად.